

Mat á áhrifum á breytingu á eigin áhættu VTÍ

Verkefni:	Áhættumat	Dagsetning:	12. apríl 2018
Dreifing:	Stjórn VTÍ, Efnahags- og viðskiptanefnd, endurskoðunarnefnd VTÍ.	Höfundur:	Jón Örvar Bjarnason sérfræðingur í tjóna- og áhættumati hjá VTÍ

Forsendur

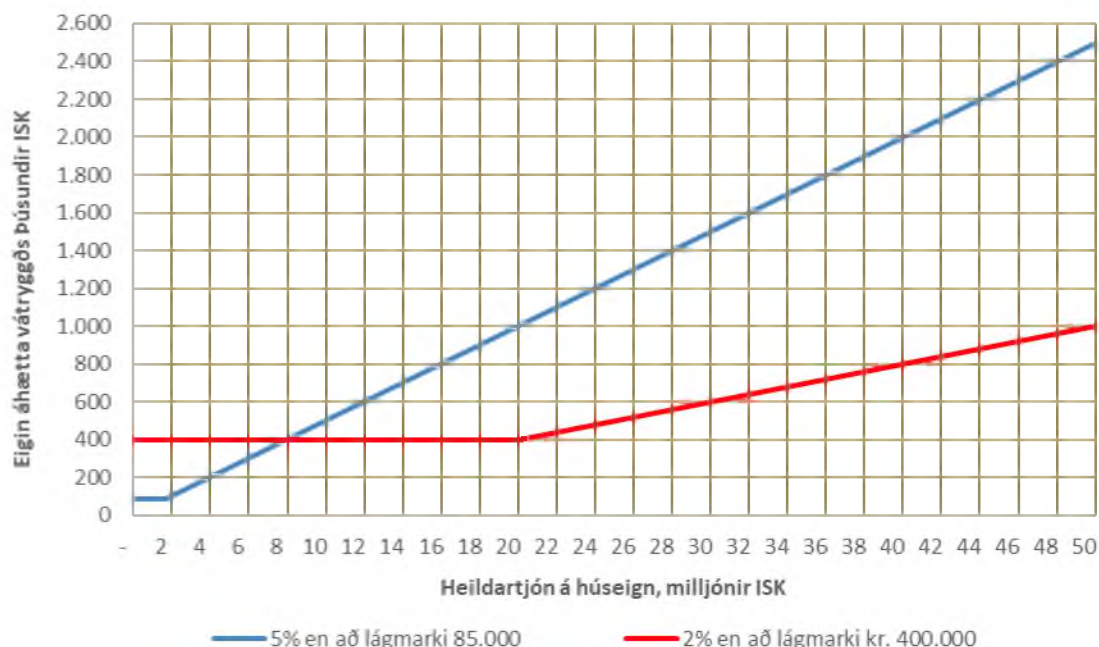
Í frumvarpi til breytinga á lögum nr. 55/1992 um VTÍ er gert ráð fyrir breytingu á eigin áhættu váttryggðs. Lagt er til að eigin áhætta af hverju tjóni lækki úr 5% í 2%. Auk þess er lagt til að lágmarksfjárhæðir eigin áhættu hækki með eftirfarandi hætti:

1. Eigin áhætta vegna lausafjár, sem váttryggt er skv. 1. mgr. 5. gr. er nú 20.000 kr., verði 200.000 kr.
2. Eigin áhætta vegna húseigna, sem váttryggðar eru skv. 1. mgr. 5. gr. er nú 85.000 kr., verði 400.000 kr.
3. Eigin áhætta vegna mannvirkja, sem váttryggð eru skv. 2. mgr. 5. gr. er nú 850.000 kr., verði 1.000.000 kr.

Í þessu minnisblaði er fjallað um greiningu á áhrifum umræddra breytinga með hliðsjón af bótagreiðslum til tjónþola. Sérstakir útreikningar voru gerðir á bótagreiðslum vegna jarðskjálftans í maí 2008 til að meta áhrif breytinganna. Ekki er fjallað sérstaklega um eigin áhættu vegna mannvirkja sem váttryggð eru skv. 2. mgr. 5. gr. laganna, enda má segja að áhrif þeirra breytinga liggja nokkuð ljós fyrir, þ.e.a.s. að eigin áhætta mun í langflestum tilvikum verða óbreytt eða lækka þar sem eigin áhætta bóta eru yfirleitt umfram lágmarkið. Í minnisblaðinu er einnig lítillega fjallað um áhrif af breytingunni á matskostnað vegna tjónmála.

Almennt um áhrif eigin áhættu á bótagreiðslur vegna húseigna

Þar sem lagt er til að lágmarks eigin áhætta hækki, en hlutfall eigin áhættu lækki, mun breytingin hafa þau áhrif að bótagreiðslur til tjónþola minnka þegar um er að ræða minni tjón, en hækka þegar um er að ræða umfangsmeiri tjón. Myndir 1 og 2 hér að neðan sýna muninn á núverandi áhrifum eigin áhættu á bótagreiðslur samanborið við fyrirhugaðar breytingar.

Mynd 1 Eigin áhætta vegna tjóns á húseign miðað við tjón allt að kr. 50 milljónir.

Eigin áhætta fyrir breytingu

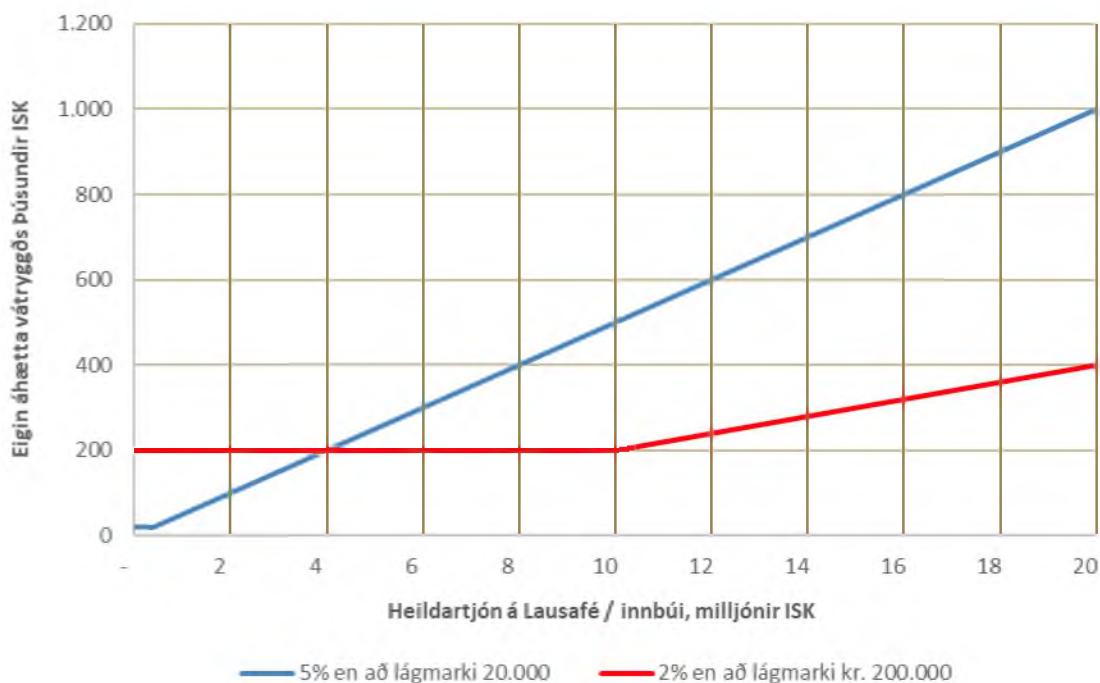
Miðað við núverandi fyrirkomulag dregst lágmarks eigin áhætta (kr. 85.000) af öllum tjónum á húseignum sem eru lægri en 1,7 milljónir, en eftir það dregst 5% eigin áhætta frá (blái ferillinn). Eigin áhætta vegna 10 milljóna króna heildartjóns er því kr. 500.000 og vegna 50 milljóna króna tjóns er eigin áhætta kr. 2.500.000.

Eigin áhætta eftir breytingu

Miðað við frumvarpið dregst lágmarks eigin áhætta (kr. 400.000) af öllum tjónum sem eru lægri en 20 milljónir, en eftir það dregst 2% eigin áhætta frá (rauði ferillinn). Eigin áhætta vegna 10 milljóna króna heildartjóns er því kr. 400.000 og vegna 50 milljóna króna tjóns er eigin áhætta kr. 1.000.000.

Ferlarnir skerast þar sem heildartjón er átta milljónir og hefur breytingin því engin áhrif í þeim punkti. Skv. frumvarpinu mun bótafjárhæð því lækka vegna tjóna sem eru lægri en átta milljónir, en hækka vegna tjóna sem eru hærri en átta milljónir. Sem dæmi má nefna altjón á húseign með 50 milljóna króna váttryggingarfjárhæð. Tjónþoli fengi greiddar 49 milljónir í tjónabætur í stað 47,5 milljóna áður. Ljóst er að tjónamálum minniháttar tjóna mun fækka, enda ekki um að ræða greiðslu tjónabóta vegna tjóna sem eru lægri en kr. 400.000.

Almennt um áhrif eigin áhættu á bótagreiðslur vegna innbús og lausafjár

Mynd 2 Eigin áhætta vegna tjóns á lausafé/innbúi allt að kr. 20 milljónir

Eigin áhætta fyrir breytingu

Miðað við núverandi fyrirkomulag dregst lágmarks eigin áhætta (kr. 20.000) af öllum tjónum sem eru lægri en kr. 400.000, en eftir það dregst 5% eigin áhætta frá (blái ferillinn). Eigin áhætta vegna 10 milljóna króna heildartjóns er því kr. 500.000 og vegna 20 milljóna króna tjóns er eigin áhætta kr. 1.000.000.

Eigin áhætta eftir breytingu

Miðað við frumvarpið dregst lágmarks eigin áhætta (kr. 200.000) af öllum tjónum sem eru lægri en 10 milljónir, en eftir það dregst 2% eigin áhætta frá (rauði ferillinn). Eigin áhætta vegna 10 milljóna króna heildartjóns er því kr. 200.000 og vegna 20 milljóna króna tjóns er eigin áhætta kr. 400.000.

Ferlarnir skerast þar sem heildartjón er fjórar milljónir og hefur breytingin því engin áhrif í þeim punkti. Þetta hefur í för með sér að bótafjárhæð samkvæmt frumvarpinu mun lækka vegna tjóna sem eru lægri en fjórar milljónir, en hækka vegna tjóna sem er hærri en fjórar milljónir. Ljóst er að tjónamálum minniháttar tjóna mun fækka enda ekki um að ræða greiðslu tjónabóta vegna tjóna sem eru lægri en kr. 200.000.

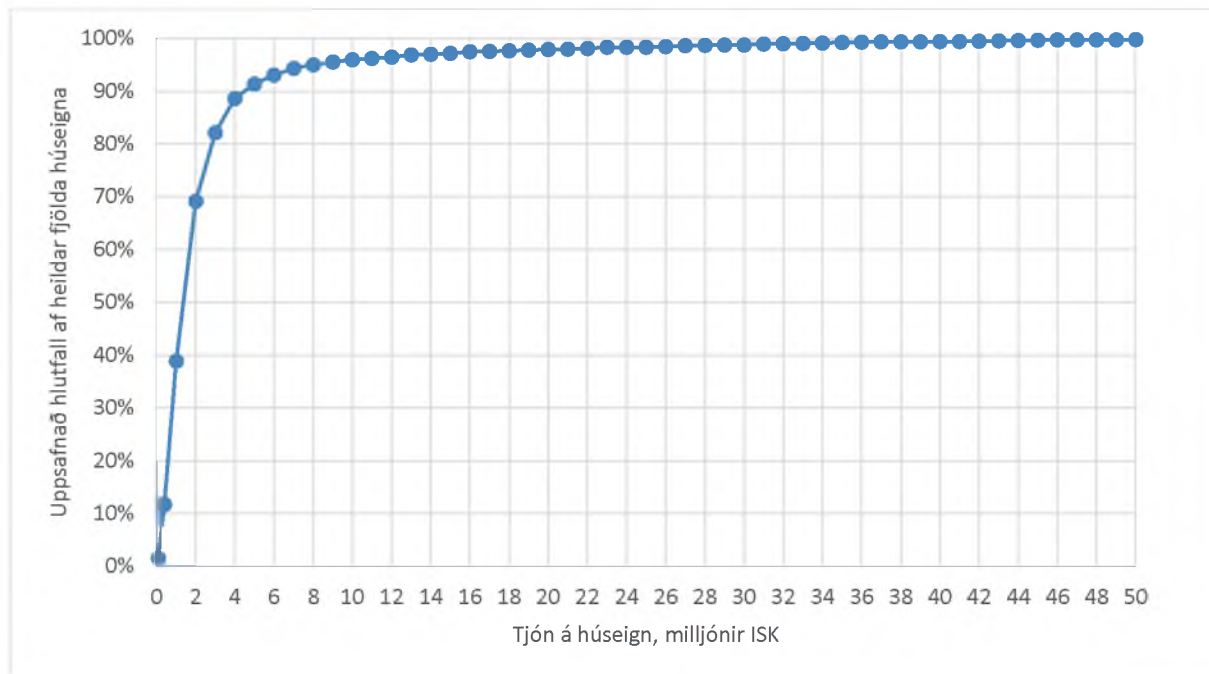
Heildar áhrif eigin áhættu í stærri tjónsatburðum

Reynsla VTÍ sýnir að tjón á bæði húseignum og lausafé/innbúum getur verið mjög mismunandi eftir eðli atburða. Tjón getur einnig verið mjög mismikið innan áhrifasvæðis einstakra atburða. Taflan hér að neðan sýnir mat á heildaráhrifum af fyrirhuguðum lagabreytingum á eigin áhættu og þannig bótagreiðslum til tjónþola. Matið byggir bæði tjónasögu VTÍ sem og mati á tjóni út frá sviðsmyndum sem greindar voru í tengslum við gerð viðbragðsáætlunar VTÍ.

Atburður	Lýsing	Áhrif
Raunverulegur atburður: Eldgosið í Vestmannaeyjum 1973 (þá Viðlagasjóður).	Mikið um altjón og skemmdir að jafnaði mjög miklar.	Tjónþolar fengu almennt hærri greiðslur frá VTÍ og heildartjón VTÍ yrði því hærra.
Raunverulegur atburður: Jarðskjálftinn á Kópaskeri 1976.	Nokkuð um minni tjón, en einnig talsvert um miklar skemmdir.	Tjónþolar fengu líklega svipaðar tjónabætur greiddar að jafnaði, sumir fengu hærri bætur en aðrir lægri, meðaltal yrði svipað.
Raunverulegur atburður: Snjóflóðin á Súðavík og Flateyri 1995.	Gríðarlegar skemmdir mikið um altjón.	Tjónþolar fengu almennt hærri greiðslur frá VTÍ og heildartjón VTÍ yrði því hærra.
Raunverulegur atburður: Eldgos í Eyjafjallajökli og Grímsvötnum 2010 og 2011.	Að jafnaði mjög litlar skemmdir.	Tjónþolar fengu almennt lægri greiðslur frá VTÍ og tjónastöðum myndi fækka þar sem mörg tjón voru lægri en fyrirhuguð lágmarks eigin áhætta (kr. 400.000).
Sviðsmynd: Stór jarðskjálfti (6,5) í um 20-25km fjarlægð frá Reykjavík.	Gríðarlegur fjöldi af minniháttar tjónum og nokkuð um stærri tjón nær upptökum.	Tjónþolar fengu almennt lægri greiðslur frá VTÍ og tjónamatsstöðum myndi fækka mikið þar sem mörg tjón yrðu lægri en lágmarks eigin áhætta (kr. 400.000). Breytingin hefði mikil áhrif til lækkunar á matskostnað.
Sviðsmynd: Jökulhlaup til vesturs vegna eldgoss í Kötlu.	Gríðarlegar skemmdir mikið um altjón.	Tjónþolar fengu almennt hærri greiðslur frá VTÍ og heildartjón VTÍ yrði því hærra.

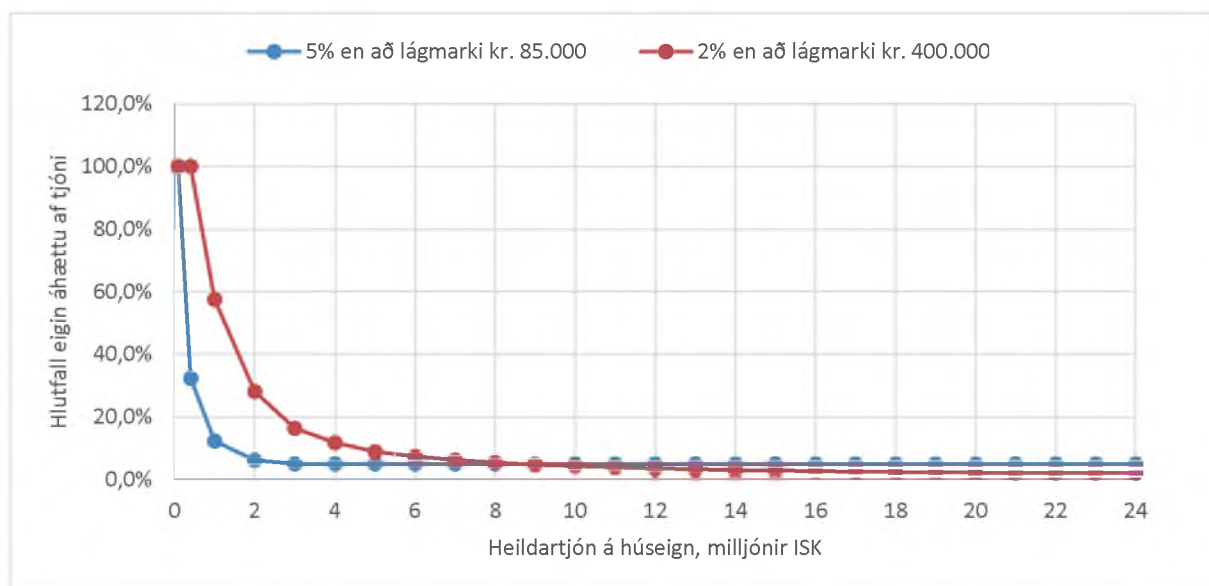
Greining á jarðskjálftanum í maí 2008.

Jarðskjálftinn í maí 2008 er stærsti váttryggingaratburður í sögu VTÍ. Heildartjón er að núvirði rúmlega 16 milljarðar. Tjónsstaðir vegna tjóns á húseignum voru rúmlega fjögur þúsund. Núvirt meðaltjón vegna húseigna er um 2,7 milljónir. Núvirt meðal greiðsla til tjónþola er um 2,5 milljónir miðað við núverandi eigin áhættu, en yrði um 2,3 milljónir samkvæmt frumvarpinu. 90% tjóna á húseignum voru um eða undir fjórum milljónum króna.

Mynd 3 Hutfallslegur fjöldi tjónsstaða út frá heildartjóni

Á mynd 3 má sjá að 40% af öllum tjónum eftir jarðskjálftann 2008 voru um eða undir einni milljón króna og 70% tjóna um eða undir tveimur milljónum króna.

Mynd 4 Hlutfall eigin áhættu af heildartjóni á húseignum

Á mynd 4 sjást mismunandi áhrif eigin áhættu vegna núvirts heildartjóns á húseignum í jarðskjálftanum í maí 2008. Hlutfall eigin áhættu er talsvert hærra vegna minni tjóna. Sem dæmi hefði hlutfall eigin áhættu af tjónum sem voru um 2 milljónir verið um 6% af tjóninu miðað við núverandi eigin áhættu, en um 28% miðað við frumvarpið. Hlutfall eigin áhættu er það sama þegar tjón er 8 milljónir, en þar fyrir ofan er eigin áhætta lægri miðað við tillögur frumvarpsins. Mun hærra hlutfall tjónabóta í atburðinum var undir átta milljónum (mynd 3) og því yrði meðal eigin áhætta vegna húseigna í atburðinum um 14,5% af heildar tjóni í stað um 6% miðað við núverandi eigin áhættu.

Önnur áhrif af breytingum á eigin áhættu

Eins og fram kemur að ofan, mun breyting á eigin áhættu samkvæmt frumvarpinu í mörgum tilvikum fækka tjónsstöðum þar sem VTÍ lætur framkvæma tjónamat þar sem þau yrðu undir lágmarks eigin áhættu. Reynsla VTÍ sýnir að kostnaður við tjónamat þar sem um minniháttar tjón er að ræða, er jafnvel hærri en bótafjárhæð sem tjónþola er greidd. Heildar kostnaður við tjónamat á húseignum vegna jarðskjálftans í maí 2008 er um 1,7 milljarðar króna á núvirði. Gera má ráð fyrir að matskostnaður vegna húseigna hefði verið um 150-200 milljónum króna lægri á núvirði, miðað við eigin áhættu eins og hún er í frumvarpinu.